

Кралство Дания

Площ:	43 069 кв. км.
Население:	5,3 млн. души (2000 г.).
Столица:	Копенхаген.
Официален език:	датски.
Религия:	протестанти (96%).
Паритна единица:	датски крона.
Административно деление:	14 алта. Част от Дания са остров Гренландия и Фарьорските острови.
Държавно устройство:	конституционна монархия. Държавен глава - крал (кralица). Законодателен орган - крал и Фолкетинг (еднокамарен парламент). Изпълнителен орган - правителство, назначавано от краля с одобрението на парламента.

1. Общи бележки

От значение за съдебната власт и за администрирането на правосъдието са Конституцията на Дания от 1849 г. и измененията ѝ от 1866, 1915, 1920 и 1953 г. Те осигуряват провеждането на принципа за разделението на властите на законодателна, изпълнителна и съдебна. Организацията и функционирането на съдебната система, освен в Конституцията, са уредени в Закона за правораздаването от 1916 г. и Закона за съдебната администрация от 1998 г. и др.

Прокуратурата и разследващите органи в Дания са част от изпълнителната власт.

2. Съдилища

В Дания има обща система от съдилища, като липсва специална конституционна юрисдикция, която да се произнася по конституционностъобразността на законите, а всеки съд и Върховният съд като последна инстанция осъществяват дифузен контрол за конституционностъобразност. Освен това няма институционално обособени специализирани административни съдилища, но на практика функционират няколко административни трибунала, които разглеждат спорове между администрацията и гражданите. В повечето случаи разглеждането на случая от такъв трибунал е положителна процесуална предпоставка за разглеждането на делото от съд.

Съдебните заседания в Дания са устни и публични, като изключения от принципите за устност и публичност се правят в много редки случаи.

Датската съдебна система включва: 82 окръжни съдилища, Морски и търговски съд на Копенхаген, две висши съдилища и един Върховен

съд. Освен това **Специалният съд по обвиненията и ревизиите** разглежда дела срещу съдии, както и молби за възобновяване на наказателни дела с влязла в сила присъда, а **Съдът по импийчмънт** е компетентен да решава делата срещу министри за нарушения във връзка със службата им.

На Фарьорските острови заседава Окръжният съд за Фарьорските острови, а в Гренландия функционират Висш съд на Гренландия и 18 районни магистратски съдилища.

2.1. Окръжни съдилища

Окръжните съдилища са основните първоинстанционни съдилища в Дания. Те са с различен брой съдии в зависимост от броя на населението в съответния съдебен район. Например в Копенхаген окръжният съд включва председател и 49 окръжни съдии, в другите големи градове броят на съдиите варира от 7 до 15. Има 29 окръжни съдилища с от 2 до 4 съдии и 48 – с по един съдия.

Окръжният съд заседава в едноличен съдебен състав по всички граждански дела и по наказателни дела както в досъдебната, така и в съдебната фаза, когато в обвинителния акт прокурорът иска налагане на наказание, което не е по-тежко от глоба. В останалите случаи по наказателни дела съдебният състав е тричленен – един съдия и двама съдебни заседатели. Както по граждански, така и по наказателни дела, които са свързани с корабоплаването и морето, в съдебния състав на окръжния съд освен съдия участват и двама експерти, които са съдебни заседатели. При разглеждането на дела, свързани с наемни отношения, съдебният състав също се състои от един съдия и двама съдебни заседатели.

2.2. Морски и търговски съд на Копенхаген

Търговските дела и делата по морско право в района на Копенхаген са подсъдни на Морския и търговски съд на Копенхаген, който възниква през 1861 г. Той има председател, двама заместник-председатели, двама други съдии и множество съдебни заседатели, експерти по корабоплаването или търговци. В този съд има специално отделение, което разглежда случаи на търговска несъстоятелност и ликвидация в района на Копенхаген.

2.3. Висши съдилища

В Дания има две висши съдилища (High Courts) – Висш съд за Източна Дания (Ostre Landsret) и Висш съд за Западна Дания (Vestre Landsret). Съдебният състав, в който заседават висшите съдилища, е тричленен, а в повечето наказателни дела, които висш съд разглежда като апелативна инстанция, участват трима съдебни заседатели. По наказателните дела за тежки престъпления съставът е от трима висши съдии и 12 съдебни заседатели.

Висшите съдилища са първоинстанционен съд по граждански дела с цена на иска над определена сума. Те са втора инстанция при обжалване на първоинстанционните решения на окръжните съдилища с изключение на тези с цена на иска под 10 000 датски крони, които могат да се обжалват само поради изключителни обстоятелства и то след получаването на разрешение за обжалване от Комисията по обжалването (Board of Appeal). Срокът за обжалване е четири седмици от деня на произнасяне на съдебното решение. На висшите съдилища са подсъдни и делата относно законосъобразността на административните актове, издавани от министри или от правителствени агенции или дирекции.

2.4. Върховен съд на Дания

Върховният съд на Дания, основан през 1661 г., е висша съдебна инстанция за Кралство Дания и се състои от председател и 18 върховни съдии. Върховният съд има две камари. Съдебните състави обикновено са от пет съдии, но има и дела, които се разглеждат от седемчленен или по-голям състав. Жалби срещу решения на висшите съдилища, когато тяхното решение не е окончателно, се разглеждат от тричленен съдебен състав, като са допустими само писмени доказателства.

Върховният съд е апелативна инстанция относно първоинстанционните решения на Морския и търговски съд на Копенхаген и на висшите съдилища. Касационно разглеждане на съдебните решения на висшите съдилища като апелативна инстанция е допустимо само в изключителни случаи и то след получаването на разрешение за обжалване от Комисията по обжалванията.

2.5. Инстанционен контрол на съдебните актове

Решенията на окръжните съдилища се обжалват пред висшите съдилища, а на Окръжния съд на Фарьорските острови и на Висшия съд на Гренландия – пред Висшия съд на Източна Дания. Решенията на Морския и търговски съд подлежат на контрол от Върховния съд на Дания. Първоинстанционните решения на висшите съдилища се обжалват пред Върховния съд. Определенията на окръжните съдилища се обжалват пред висшите съдилища в двуседмичен срок, а решенията – в четириседмичен.

Принципно в Дания съдебните актове подлежат на едноинстанционен контрол като почти няма случаи, в които да не се допуска обжалване на постановеното решение или присъда. Ако решението засяга общественозначим интерес, Комисията по обжалването може да не спази тези правила и да допусне обжалването.

2.6. Съдебен съвет по назначенията

Съдебният съвет по назначенията (Judicial Appointment Council) наподобява българския Висш съдебен съвет. Съдиите в Дания

се назначават от монарха по предложение на министъра на правосъдието, който е обвързан от предложението, направено от Съдебния съвет по назначенията. Създаването през 1999 г. на този Съдебен съвет по назначенията цели да осигури представителството на всички юридически професии в съдебната система, включително представители на адвокатурата, юрисконсулти, университетски преподаватели и др.

Членовете на Съдебния съвет по назначенията са: един съдия от Върховния съд, един съдия от висшите съдилища, един окръжен съдия и други двама членове, които представляват датското общество.

Датската Конституция гарантира пълната независимост на съдиите от правителството и от парламента. Чл. 64 от Конституцията предвижда, че при изпълнението на служебните си задължения съдиите се подчиняват само на закона (функционална независимост). Без съгласието им съдиите не могат да бъдат премествани от една длъжност на друга или от един съдебен район в друг. Освобождаването от длъжност на съдиите може да бъде постановено само при решение на **Специалния съд по обвиненията и ревизиите (Special Court of Indictment and Revision)**.

Жалба или обвинение срещу съдия може да бъде подадена до директора на прокуратурата (Director of Public Prosecutions), който от своя страна сезира Специалния съд по обвиненията и ревизиите.

2.7. Администриране на съдилищата

Специализираната **съдебна администрация** в Дания започва да функционира от 1 юли 1999 г. в резултат на приемането на Закона за съдебната администрация през 1998 г. Преди приемането на този нормативен акт съдебната администрация е била подчинена на министъра на правосъдието и съответно – зависима от изпълнителната власт. От 1999 г. се гарантира независимостта на съдебната администрация от изпълнителната и законодателната власт, което е част от гаранциите за независимостта на съдебната власт като цяло.

Съдебната администрация се управлява от специален **Борд на управителите**, който включва: един съдия от Върховния съд, двама съдии от висшите съдилища, двама окръжни съдии, един помощник-съдия, двама съдебни секретари, един практикуващ адвокат и двама души със специализиран управленски опит. Тези т.нар. управители се назначават от министъра на правосъдието по предложение на определените в Закона за съдебната администрация организации.

Правителството не може да се намесва в работата на борда и съответно в администрирането и контролирането на съдебната дейност. Министърът на правосъдието може да освободи Борда на управителите от длъжност само на едно основание, а именно - ако председателят на Сметната палата и министърът на правосъдието постигнат съгласие по въпроса, че Бордът на управителите не е успял да обори критиките и констатациите за сериозни финансови нередности при управлението на съдебната власт.

Бордът на управителите назначава директор на съдебната администрация, който ръководи всекидневната работа във връзка с дейността на съдилищата, включително стопанисването на съдебните сгради, управлението на бюджета на съдебната власт, подбора и ръководството на общата съдебна администрация (като например съдебните секретари), технологичното оборудване на съдилищата и др. Принципно администрирането на съдебната дейност в Дания е основано на идеята за максимално децентрализиране на управленската дейност към всички юрисдикции. Съдебната администрация подпомага Борда на управителите при изготвянето на годишния бюджет на съдебната власт, който е самостоятелно перо от държавния бюджет. Освен това съдебната администрация обслужва и Съдебния съвет по назначенията.

Съдебната администрация е компетентна и по отношение на съдебната власт на Фарьорските острови и Гренландия.

3. Разследващи органи. Полиция и прокуратура

Организационно прокуратурата и полицията в Дания са част от една система. **Прокуратурата** отговаря за наказателното преследване на извършителите на престъпления в сътрудничество с полицията. **Полицията** е длъжна да поддържа мира, спокойствието и сигурността в страната, да следи за спазването на законите и другите нормативни актове, да предприема необходимите стъпки относно предотвратяването на престъпността, **да разследва престъпленията и да повдига обвинение срещу извършителите.**

Полицейският персонал включва прокурори, които са юристи, редовия полицейски състав, административен персонал, помощен персонал и др. Първоначално полицейските служители се назначават за пробен период от три години, след който се назначават на постоянна длъжност. Прокурорите се назначават от Министерството на правосъдието и могат да работят в Националната полиция на Дания, в прокуратурата и в районните полицейски управления.

Прокуратурата включва директор на прокуратурата, окръжни прокурори и полицейски ръководители (Chief Constables). Министърът на правосъдието е ръководител на прокуратурата. Оперативен ръководител на прокуратурата е директорът на прокуратурата, който я представлява пред Върховния съд.

Окръжните прокурори педират пред висшите съдилища и ръководят дейността на полицейските служители във връзка с разследването на престъпните деяния. Те разглеждат жалбите, подадени срещу полицейските ръководители.

Полицейските ръководители са едновременно ръководители на районните полицейски управления и районни прокурори на съответните райони. В този смисъл те носят отговорност относно провеждането на разследването по наказателни дела в техния район.

Специализиран орган на прокуратурата е **прокурорът по икономическата престъпност**. Той ръководи действията по разследването и повдигането на обвинения относно икономически престъпления.

Функциите на прокуратурата са свързани не само с привличането към наказателна отговорност на извършителите на престъпления, но и с недопускането на произволно задържане и повдигане на обвинение срещу невинни лица.

Разследването по наказателни дела в Дания се извършва от **полицейските органи** под ръководството на централния полицейски комисар и на министерството на правосъдието. Дания е разделена на 56 полицейски района, включително Гренландия и Фарьорските острови. Начело на всеки полицейски район стои полицейски ръководител, който изпълнява функциите и на районен прокурор.